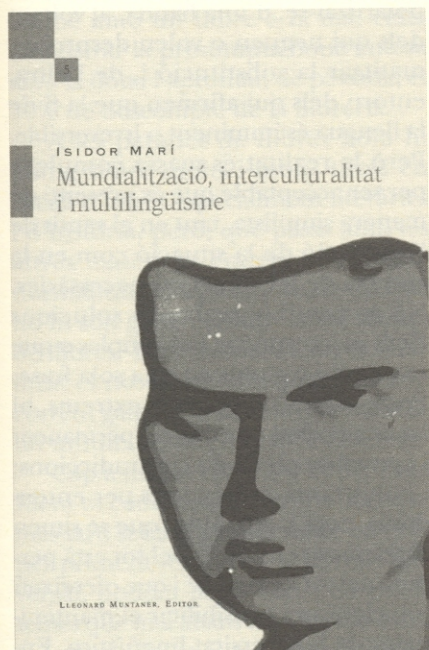

Mundialització, interculturalitat i multilingüisme

Isidor Marí: *Mundialització, interculturalitat i multilingüisme* (2006). Palma. Leonard Muntaner, editor («Temps Obert», 5). 220 p.

En aquesta publicació d'Isidor Marí es dona un fet que, de fa temps, és un dels trets característics dels millors treballs de la sociolingüística catalana. Em referesc a la convergència de dos eixos diferents, però recomanablement complementaris: d'una banda, l'interès per les qüestions pròpies de la comunitat lingüística catalana; de l'altra, la ubicació i projecció d'aquestes qüestions en el marc internacional, perquè, d'una banda, pugui ajudar-nos a entendre el fet particular i, de l'altra, contribueixi a enriquir el coneixement general.

No és estrany que la situació de la comunitat catalana sigui d'interès, no sols per a la sociolingüística cata-

lana, sinó també per a la internacional. A més de ser una comunitat singular pel que fa al reduït reconeixement oficial, en els marcs d'Estat i de la UE, amb relació al molt considerable pes demogràfic i de producció cultural, s'hi donen la majoria de factors que incideixen en processos de substitució lingüística i, de menys temps ençà, alguns dels que solen fer part dels processos politico-socials de recuperació de l'ús social d'una llengua. Alhora, però, i a pesar que el territori de llengua catalana és un espai continu (si no consideram que la mar el trenca), la fragmentació en divisions administratives (estatals i regionals), en dificulta la cohesió i el reconeixement de la unitat lingüística i explica els diferents estadis del procés de substitució/normalització en què es troben, i que va des de llocs en els quals és l'única llengua oficial fins a llocs on no té cap mena de reconeixement. A més, en el cas concret de les Balears s'hi afegeix interès perquè durant la segona meitat del segle XX han experimentat un fort increment demogràfic –basat quasi exclusivament en la immigració al·loglota–, que n'ha duplicat la població i redibuixat la distribució territorial, i un profund canvi en l'activitat econòmica, que ha passat a dependre quasi exclusivament del turisme. I encara s'hi afegeixen dos factors que compliquen encara més la situació amb relació, per exemple, a Catalunya: la qüestió de la unitat i nom de la llengua i la fragmentació territorial –quatre illes–, que implica divisió i vacil·lacions en els sentiments de pertinença. Aquesta complexa situació, que fa de la situació catalana un indret idoni per a l'experimentació de propostes de planificació lingüística i per fer previsions del que pot succeir en un futur pròxim a molts altres indrets, explica, entre altres raons, la constant actualitat en què se sol trobar el tema de la llengua (en la premsa, el debat polític...) i l'abun-

dant producció sociolingüística a què ha donat lloc en tot l'àmbit lingüístic, així com l'interès que sol despertar aquesta situació en autors i àmbits internacionals.

Com hem dit, el llibre d'I. Marí és, precisament, un bon exponent d'aquesta diversitat d'aproximacions. D'una banda, la connexió amb la producció sociolingüística internacional, sobretot en aquells aspectes que més interessa des de la perspectiva catalana. De l'altra, la descripció i anàlisi de la situació catalana en general (i en aquest cas amb especial èmfasi sobre les Balears).

A més, aquesta publicació ens ofereix la perspectiva d'un autor que, tal com es pot comprovar extensament en el pròleg, de Damià Pons, a part de moltes altres activitats, reuneix tots els perfils que, d'una manera o una altra, es relacionen amb la preocupació o l'anàlisi sociolingüístiques: investigació i docència de caràcter universitari, gestió tècnica i política en l'àmbit de l'avaluació i la planificació sociolingüística (tant del corpus com de l'ús) i dinamització i promoció socials. Per tant, una combinació excel·lent per oferir-nos en una visió traçada des de punts de vista complementaris.

L'autor, d'una trajectòria ja dilatada de producció escrita i de participació en fòrums internacionals sobre aquesta temàtica, recull en aquest llibre diversos treballs apareguts en publicacions disperses (revistes, obres d'autor col·lectiu) o fruit d'intervencions en jornades i congressos. En total són vint-i-cinc capítols d'un material que no podem considerar inèdit però que, com a conjunt, pot tenir efectes semblants per a bona part dels potencials destinataris.

A *Mundialització, interculturalitat i multilingüisme*, s'hi combinen perfectament l'anàlisi i la reflexió –en què sovint l'autor connecta estretament la situació local a les aportacions més determinants de la gestió i el pensament internacionals sobre aquesta temàtica– amb l'elaboració de propostes d'actuació, generals o específiques, sobre les qüestions ubicades en primera línia pel que fa a les prioritats de la societat actual i que pretenen compatibilitzar els drets lingüístics individuals amb els drets col·lectius de les comunitats lingüístiques tradicionals. L'ampli coneixement de l'estat en l'àmbit internacional dels temes que tracta, i la seva experiència al capdavant de múltiples iniciatives, asseguruen la solidesa i interès de les seves aportacions.

Genealogia dels neocon

Joan Vergés Gifra (ed.)
Cons i neocons: el rerefons filosòfic
Documenta Universitària
Girona, 2007
204 pàgs.

Necessitem llibres com aquest. En l'estat actual de la cultura catalana, són absolutament necessàries les aproximacions competents a problemàtiques d'interès general, amb les dosis escaients de complexitat, rigor i erudició. Potser el nombre de lectors serà, en principi, reduït. Potser el ressò mediàtic serà esquifit. Però sense aquesta mena d'aportacions, sense la pruija per nodrir també el component més elevat, l'atractiu de la cultura que fa servir el català com a vehicle d'expressió quedaria dramàticament minvat.

Vet ací una aportació de qualitat al voltant d'una qüestió d'interès general, com és el rerefons històric, en el pla de les idees, del fenomen conegut com a *neocon*, és a dir, el pensament i la inspiració dels intel·lectuals que han organitzat la ideologia i determinades polítiques dels entorns de la dreta nord-americana, de Reagan a Bush. No ha estat només «neoliberalisme», en el sentit de la lògica desreguladora i del simplisme de l'economia de l'oferta, de la liberalització i flexibilització de tots els mercats. Hi ha hagut alguna cosa més: un enfocament activista en política internacional, una rehabilitació del «patriotisme» entès com a unilateralisme combinat amb un discurs populista, i una aproximació instrumental al fenomen religiós, que marca distàncies amb la secularització inherent de les societats occidentals.

El fenomen neoconservador està ben acotat en la introducció, a càrrec de Joan Vergés. També està ben descrit l'*impasse* actual. És encertat veure part del seu atractiu en l'esgotament del paradigma rawlsian (i jo afegiria habermasià). I també el sorgiment d'elements que alteren el panorama, un

«canvi de gust filosòfic» que rehabilita pensadors anteriors, i temes com l'essència de la política, el poder, les guerres, el caos, l'autoritarisme, les religions, la teologia política... Sí, és cert, «la qüestió de la justícia està passant a un segon ordre».

Però el moment *neocon* també podria tenir els dies comptats, pel fracàs de l'unilateralisme i dels discursos maniqueus en un món molt més complex, en el qual no es pot reduir a una lògica binària (com exigeix la interpretació schmittiana) d'amics i enemics el maremàgnum d'interessos i situacions creuades. Ja no som al món de la revolució i la contrarevolució, ja no som al món de la Guerra Freda (món lliure versus comunisme), ni tan sols al món de l'Eix del Mal enfrontat a un indefinit Eix del Bé. El canvi climàtic, l'esgotament de les fonts d'energia, la nova geografia econòmica mundial, evoquen horitzons fortament ambigus. Les receptes autoafirmatives i simplificadores assumides per G. W. Bush i corifeus com J. M. Aznar no van enlloc, i això es va entenent cada dia més.

Però aquest llibre és sobretot un conjunt d'aportacions molt treballades sobre els grans referents del pensament conservador contemporani: Michael Oakeshott (per J. Vergés), Ernst Jünger (per R. Alcoberro), Carl Schmitt (per J. Olesti), Leo Strauss (per J. M. Ruiz Simon), Alexandre Kojève (per J. M. Esquirol), el «segon» Fukuyama (per J. M. Terricabras), amant amb aportacions transversals a cura de Miguel Herrero de Miñón, J. M. Bermudo i Toni Negri. No és la menor de les gràcies d'aquest volum veure junts personatges tan distants com Negri i Miguel Herrero!

Les reconstruccions històriques són en general impecables, denses d'idees i amb les referències al seu lloc. Algun treball, com el de Ruiz Simon, és memorable. Vet ací un bon feix de materials per a entendre una mica més el rerefons filosòfic dels neoconservadors i per aconseguir respostes millors a enigmes com la capacitat d'atracció, més enllà de la dreta en totes les seues variants, de pensadors sofisticats però profundament reaccionaris, amerats de cultura, de vegades visionaris i en algun cas directament sinistres. Una ambigüitat suprema, font de confusions i de feblesa teòrica, que cal desvelar.

JOAQUIM RABASEDA

El soroll després de Bach

Una reflexió sobre l'Europa contemporània a partir de la música de J.S. Bach

Helena Coma

Disset anys després del seu darrer treball cinematogràfic, Pere Portabella acaba d'estrenar una pel·lícula sobre l'Europa contemporània a partir de la música de Bach. *El silenci abans de Bach* és una proposta de cinema experimental, bàsicament poètic, que subordina la narració i la ficció a l'evocació sonora d'escenes de la vida quotidiana. Bach i algunes de les seves composicions són l'element que encavalca explícitament totes les seqüències, amb una sensibilitat manifestament atenta als oficis de la música: l'estudiant, el professor, l'interpret, el compositor, l'afinador, el copista, el llibreter, el venedor, el transportista, el guia turístic, l'amazona. Tot i que només hi ha dos moments en els quals les imatges volen representar el personatge del segle XVIII, el prota-

gonisme de Bach és constant i principal. El cantor de Sant Tomàs de Leipzig també forma part de la mirada apassionada de Mendelssohn quan descobreix el tresor d'una partitura plena de sang que el carnisser havia fet servir per embolicar la carn, és present en la perfecció matemàtica amb què tres cotxes semblen alinear-se per atzar després d'un avançament a la carretera, és en l'esforç tranquil i serè de la mà que tensa delicadament una corda fins obtenir-ne l'afinació. La pel·lícula no és un *biopic* més o menys fidedigne, una adaptació cinematogràfica d'una biografia destacada de la història. És un poliedre ric i bell que ajunta i suma els trossos d'una realitat necessàriament fragmentada i aparentment inconnexa.

Portabella, amb la col·laboració de Carles Santos i Xavier Albertí en el guió,

inventa una quantitat refrescant d'ocasions per informar-nos sobre la vida del compositor: la lliçó enregistrada d'un vaixell turístic de Dresden que explica l'insomni del comte Hermann Carl von Kayserlingk i l'encàrrec de *Les variacions Goldberg*, el discurs documentat i representat d'un guia que recita als visitants de Leipzig la cronologia i la producció de Bach, la noia que canta el mite sobre la troballa llegendària i la recuperació històrica de la *Passió segons sant Mateu*. Ara bé, aquest ús dels llenguatges audiovisuals és molt més que una demostració sàvia dels seus mecanismes: la lliçó aquàtica també explica les ferides bèl·liques del paisatge de Goldberg, les frases del guia elaboren magistralment el pas de l'estil directe a l'indirecte en els relats del passat, la cançó enllaça sense intermediaris amb la bala-

da i altres models narratius orals. És a dir, l'experimentació avantguardista d'aquest film no es deu a una estilització arrogant, no persegueix una puresa abstracta i essencial, no ignora l'assimilació dels seus missatges. Altament conceptual, *El silenci abans de Bach* cerca elements senzills i comprensibles per arribar a l'espectador, per emocionar-lo íntimament i comunicar-li alguna cosa d'arrel complexa.

Les primeres imatges mostren un espai buit: les parets d'una galeria de museu despullada de les obres, els plafons, els sofàs, els vigilants. Blanc sobre blanc, asèptic com una sala d'operacions, aquest espai artístic no té art. És mut i silenciós. Fins que apareix una pianola vella, robotitzada sobre rodes, que balla mentre interpreta l'ària inicial de *Les variacions Goldberg*. Les notes sonen antigues com un gramòfon. El moviment de les tecles, polsades automàticament pel mateix instrument, remarca la fantasmagoria de l'ambient. La música sembla deshumanitzada, lliure dels intèrprets que podrien corrompre-la, eterna malgrat la seva precarietat mecànica. La soledat d'aquesta pianola té alguna cosa que ens atrau i ens fa por alhora: la reducció de Bach al moviment d'una màquina. Aquest exemple de taxidèrma ens suggereix que la música no és només música, que aquesta concepció, ingènua i perillosament extremista, està fossilitzada, com ho està aquest monstre sonor que comparteix tristesa i abandonament amb les atraccions d'autòmats. A partir d'aquí, el film se centra en la humanitat de la música, en els seus gestos, records i vivències, en les seves funcions, discursos i silencis.

Portabella ha declarat en alguna entrevista que cal entendre la música enmig dels sorolls. La banda sonora força aquest diàleg i prioritza el paper fonamental del so; sobretot del so urbà, del motor de fons d'un camió, de la mètrica compassada d'un tramvia, del telèfon mòbil que atura l'estudi d'un fagotista que es refugia de la tempesta en un motel, de la xerrameca cridanera d'un mercat, de les passes i les paraules que es perden en l'acústica densa d'un bar d'autopista; però també del so menys actual, de la roba blanca estesa sota una porxada oberta al cel, dels registres d'un orgue que Bach endreça pausadament un cop ha acabat de tocar, del drap que frega i neteja la làpida negra

d'una tomba, dels passos i les paraules que es perden en la ressonància buida d'una església inundada de llum. El so no competeix amb la música, hi conviu. L'estrència dels coberts que li cauen a Anna Magdalena quan deixa una partitura sobre la taula humanitza el preludi

Aquesta convivència agradable amb el so, tanmateix, no té continuïtat en la contraposició de la música i els diferents discursos que l'envolten. Les argumentacions místiques i naturalistes de Bach tenen l'aire d'una veritat superada; les divagacions estètiques sobre el relati-

6 L'experimentació avantguardista d'aquest film no es deu a una estilització arrogant, no persegueix una puresa abstracta, sinó que cerca l'emoció de l'espectador amb alguna cosa d'arrel complexa 9

d'*El clave ben temprat* que toca Johann Sebastian. Ja fa molts anys que no es pot estimar la música i ser un enemic del soroll, sembla dir-nos Portabella.

El silenci abans de Bach

Director
Pere Portabella

Guionistes
Pere Portabella, Carles Santos,
Xavier Albertí

Interprets
Àlex Brendemühl, Feodor Atkine,
Christian Brembeck, Daniel Ligorio,
Georg C. Biller, Thomanerchor Leipzig,
Antonio Serrano, Ferrán Ruiz,
Georgina Cardona, Franz Schuchart,
Jaume Melendres, Christian Atanasiu,
Johanes Zametzer, Lucien Dekoster,
Lina Lambert, Jordi Llordella, Thomas Sauerteig, Daniela Wick, Alvar Triay, Fanny Silvestre, Mariona Solanas, Jens Wittwer, Bert Kripstädt, Gertrud Kossler, Beatriz Ferrer-Salat

Producció
Films 59

Any
2007

visme del gust surten de la boca d'un carnisser romàntic; la reflexió moderna sobre Auschwitz i el dolor de la música està escrita en pàgines d'antiquari. No és cap paradoxa que el tòpic de la cultura alta i popular dels països nòrdics i el caràcter incivilitzat del sud el repeteixi un camioner espanyol que parla correctament l'alemany i toca música de cambra amb els membres de la seva família. Aquest mateix camioner ha decorat el seu tràiler amb unes verges barroques i andaluses que destaquen vistosament. D'aquesta manera, les seves observacions s'emparenten pel dret amb el tarannà humil i sincer de determinades devocions tradicionals. Lluny de dogmatismes i certeses infranquejables, més propers al *kitsch*, els discursos sobre la música d'*El silenci abans de Bach* descobreixen i celebren la segmentació feble del coneixement.

Fa l'efecte que després de Bach Europa navega pels rius històrics de gran cabal, es teixeix en els transports públics urbans, s'articula en les artèries de les autopistes; i que el silenci de la cultura contemporània segueix un moment de superficialitats profundes i antagonismes debilitats que li permeten encarar el futur amb energia i optimisme tranquils. Com aquell grup de noies i nois que calladament s'encaminen a la sortida del metro de Barcelona després de tocar conjuntament el preludi de la *Suite núm. 1 per a violoncel sol*. La metàfora és excel·lent: sota les nostres ciutats, arran de superfície, un saber jove i fort es desplaça amb velocitat, la saba que farà rebrotar l'arbre envellit. ■